

LEKCJA 3

DEZINFORMACJA

– JAK ROZPOZNAĆ I JAK Z NIĄ WALCZYĆ?

„Nie wierz w cytat, który znajdziesz w Internecie, tylko dlatego, że jest obok niego zdjęcie sławnej osoby.” - powiedziała kiedyś Maria Skłodowska-Curie

No właśnie. A tak naprawdę to tego nie powiedziała.

1. Czym jest dezinformacja?

Nie wszystko, co znajdziesz w sieci, jest prawdziwe. Niestety w mediach, a głównie w Internecie łatwo natknąć się na coraz więcej fałszywych informacji, tzw. fake newsów. Dezinformacja wykorzystywana jest głównie jako propaganda, mająca na celu wykreowanie konkretnych opinii, wywołania skrajnych

emocji, polaryzacji społeczeństwa, oszustw, a czasami - jako głupi żart. **Dezinformacja to treści całkowicie nieprawdziwe lub zmanipulowane, często szokujące lub nieprawdopodobne, przez co szybko się rozprzestrzeniają.**

2. Jakie są metody dezinformacji?

Clickbaity

Bardzo popularna metoda dezinformacji, którą można spotkać w wielu serwisach społecznościowych. Clickbaity mają na celu natychmiastowo przykuć uwagę odbiorcy, działając na jego emocjach i prezentując szokującą/wyjątkową historię, by tylko kliknąć w link. Niektóre clickbaity mają na celu przekierowanie na stronę artykułu, z którego dowiemy się, że jego tytuł nie ma wiele wspólnego z rzeczywistością, ale niektóre też, kusząc m.in. promocjami, mogą przekierować na niebezpieczne strony ze złośliwym oprogramowaniem.

Przykłady:

Tytuł artykułu: Uczniowie nie wrócą do placówek 1 września. Jest decyzja MEN

Reakcja odbiorcy: Ministerstwo Edukacji Narodowej zmieniło rozkład roku szkolnego lub zarządziło naukę zdalną

Fakty: 1 września to niedziela, więc powrót do szkoły 2 września wynika z kalendarza

Reklama: Tylko dzisiaj, dla pierwszych 100 osób, najnowsze Play Station za 10 zł!

Reakcja odbiorcy: Chęć szybkiego zakupu Play Station, ponieważ cena jest wyjątkowo okazyjna, a oferta limitowana czasowo

Fakty: Reklama przekierowuje na stronę, na której trzeba podać dane swojej karty, aby otrzymać Play Station za 10 zł. Faktycznie, na początku z konta pobrane zostanie tylko 10 zł, aby nie wzbudzać podejrzeń. Jednak dane karty zostały już wykradzione i mogą być wykorzystane w każdej chwili.

Fake newsy

Fake news to nic innego jak zmyślona informacja. Dość często powielanym fake newsem są np. informacje o śmierci znanej osoby, nieoparte badaniami teorie spiskowe na temat szkodliwości niektórych substancji czy wydarzeń, które nie miały miejsca. Fake newsy są szczególnie niebezpieczne, gdy stosowane są przez osoby publiczne do celów politycznych.

Przykład:

Tytuł: Olena Zełenska jest pierwszą osobą, zakupiła luksusowe sportowe auto Bugatti Tourbillon za 4,5 mln złotych

Reakcja odbiorcy: W trudnych czasach wojny, pierwsza dama pławi się w luksusach

Fakt: Olena Zełenska nie zakupiła żadnego samochodu, a wideo o rzekomej transakcji to deepfake

Manipulacja zdjęciami i filmami

Już prosta manipulacja zdjęciem lub filmem może całkowicie zmienić ich przekaz. Wystarczy wyciąć fragment zdjęcia lub filmu, aby przeistoczyć kontekst i nadać im nowe znaczenie. Często też dodawany jest mylący tytuł czy podpis, który sprawia, że inaczej odbieramy zdarzenie przedstawione na filmie czy zdjęciu. Jeśli nie masz pewności czy zdjęcie przedstawia rzeczywistość, spróbuj wyszukać je na innych stronach za pomocą wyszukiwania obrazem.

Przykład:

Odpowiednio wykadrowane zdjęcie z protestu sprawia, że mamy wrażenie, że na spotkaniu było dużo więcej osób, niż w rzeczywistości

źródło: www.blasty.pl

Przykład:

Odpowiednio wycięte zdjęcie przedstawia zupełnie inną historię - w pierwszej wersji - żołnierza atakującego małego chłopca, w rzeczywistości - żołnierza grającego z chłopcem w ping ponga

źródło: www.blasty.pl

Deepfake

Technologia deepfake pozwala na stworzenie realistycznie wyglądających fałszywych filmów lub nagrań głosowych, poprzez użycie algorytmów sztucznej inteligencji do manipulowania obrazami i dźwiękiem. W ten sposób, możemy włożyć dowolne słowa w usta dowolnej osoby i przekonać odbiorców np. do nieprawdziwych poglądów danej osoby.

Przykład:

Film z twarzą Kita Haringtona, w którym grany przez niego Jon Snow przeprosza za zakończenie serialu „Gra o tron”

Selektywne przedstawianie faktów i półprawdy

Półprawda to informacja, która, która przez celowe nieujawnienie całej prawdy lub pomieszanie prawdziwych informacji z fałszywymi, wprowadza w błąd. Natomiast selektywne (wybiórcze) przedstawienie informacji polega na dobraniu w przekazie wyłącznie tych części historii, która pasuje do założonej narracji

Przykład:

Nagłówek: Czarnoskóry mężczyzna dźgnął nożem białą kobietę - atak na tle rasistowskim?

Skojarzenie: Nagłówek w postaci pytania nasuwa od razu odbiorcy sugestię, że domniemany imigrant jest zagrożeniem dla białych kobiet, ze względu na swoje pochodzenie.

Fakty: Nożownikiem faktycznie był czarnoskóry mężczyzna, jednak ofiara była jego wieloletnią żoną, a atak miał być zemstą za jej zdradę.

3. Jak rozpoznać dezinformację?

1. Przede wszystkim włącz krytyczne myślenie - jeśli coś brzmi zbyt dobrze lub absurdalnie, by było prawdziwe, to prawdopodobnie nie jest.
2. Czerpiąc informacje, korzystaj wyłącznie ze sprawdzonych źródeł i zawsze weryfikuj wiadomości u kilku źródeł.
3. Dyskutuj - zajrzyj w komentarze lub zapytaj znajomych, co o tym myślą. Być może ktoś już zweryfikował prawdziwość podanej informacji.
4. Niektóre serwisy same weryfikują prawdziwość informacji - np. korzystając z X, zauważysz przy niektórych wpisach uwagi kontekstowe mające wpływ na przekaz. Również, ze względu na regulacje Unii Europejskiej, twórcy zobowiązani są do informowania czy przedstawiony przez nich materiał został stworzony przy użyciu AI.
5. Korzystaj ze stron do fact-checkingu - np. fakenews.pl, factcheck.afp.com lub demagog.org.pl/tematy/fact-checking/
6. Zwracaj uwagę na poprawność zapisu, błędy językowe i ortograficzne - wiele nieprawdziwych i clickbaitowych informacji tworzone jest przez sztuczną inteligencję bądź tłumaczone automatycznie z obcego języka. Jeśli zauważysz liczne literówki,

Boty i trolle

Trolle to użytkownicy, którzy celowo wywołują spory w komentarzach, sięgając nieprawdziwe informacje. Boty często mogą przypominać zachowaniem trolle, jednak są to automatyczne konta, które publikują często powtarzalne treści w reakcji na pewne informacje lub rozprzestrzeniają fałszywe informacje. Mogą być to nie tylko atakujące treści, ale także np. fałszywe pozytywne recenzje sklepów.

Przykład:

źródło: shereably.net

błędy składniowe, ortograficzne czy kalki językowe, prawdopodobnie masz do czynienia z dezinformacją.

7. Nie daj się ponieść emocjom - teksty mocno nacechowane emocjonalnie, pełne obietnic lub gróźb, wykrzykników i wielkich liter, często mają na celu wywołać presję na odbiorcy i zmusić go do kliknięcia w link pod wpływem emocji.
8. Zawsze zwracaj uwagę na adres www, logo i grafiki strony, na której jesteś. Czy adres rozpoczyna się od https/? Czy w adresie nie ma literówki? Czy logo strony na pewno jest takie samo jak znanej stacji informacyjnej, czy może tylko podobne? Czy grafiki i układ strony wyglądają profesjonalnie? Fałszywe strony często podszywają się pod wiarygodne tytuły lub portale.
9. W przypadku zdjęć, grafik i filmów - wyszukuj obrazem i skorzystaj z bezpłatnego narzędzia do weryfikacji deepfaków: www.trendmicro.com/en_us/forHome/products/free-tools.html
10. Nigdy nie przekazuj dalej informacji, jeśli nie jesteś pewien, czy jest prawdziwa.
11. Jeśli natkniesz się na dezinformację, zgłoś ją do weryfikacji tutaj: app.fakehunter.pap.pl

Pytania do młodzieży:

- 1. Natknąłeś się kiedykolwiek na którąkolwiek formę dezinformacji?**
- 2. Która forma dezinformacji jest najłatwiejsza do zweryfikowania, a która najtrudniejsza?**
- 3. Jak myślisz, jakie konsekwencje może nieść za sobą dezinformacja? Czy możesz podać przykłady z codziennego życia?**
- 4. Co możesz zrobić, by walczyć z dezinformacją?**